

VELFERÐARRÁÐUNEYTIÐ

Tillaga að framtíðarskipulagi þjónustu við fólk með heyrnarskerðingu og talmein

Desember 2017

Útgefandi: Velferðarráðuneytið
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík
Sími: 545 8100
Bréfasími: 551 9165
Netfang: postur@vel.is
Veffang: velferdarraduneyti.is

Umbrot og textavinnsla: Velferðarráðuneytið
© 2017 Velferðarráðuneytið
ISBN 978-9935-477-33-0

Inngangur	4
Starfshópur – verklag	4
1 Heyrnar- og talmeinaþjónusta – núverandi starfsemi	6
1.1 Opinber þjónusta	6
1.1.1 Heyrnar- og talmeinastöð Íslands (HTÍ)	6
1.1.2 Landspítali	6
1.1.3 Heilsugæsla	7
1.1.4 Sjúkratryggingar Íslands	7
1.1.5 Sveitarfélög	8
1.2 Einkarekin þjónusta	8
1.3 Heyrnarfræðingar	8
1.4 Sala heyrnartækja og þjónusta vegna þeirra	9
1.5 Þjónusta í dreifbýli	9
1.6 Hagsmunasamtök	9
2 Greining á núverandi stöðu	9
2.1 Greining á verkefnum Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands	10
2.1.1 Innri greining: Styrkleikar – halda	10
2.1.2 Innri greining: Veikleikar – bæta	11
2.1.3 Ytri greining: Ógnanir – uppræta eða bregðast við	11
2.1.4 Ytri greining: Tækifæri – nýta	12
3 Tillögur frá starfshópi – Framtíðarsýn	12
3.1 Sameina starfsemi Heyrnar- og talmeinastöðvar og Landspítala	12
3.2 Heyrnarfræðingar verði löggilt heilbrigðisstétt	13
3.3 Tryggja gæði heyrnartækja og þjónustu vegna þeirra sem greiðsluþáttaka ríkisins nær til	14
Heimildaskrá	15
Ítarefni	16
Fylgiskjal	17

Inngangur

Heilbrigðisráðherra skipaði starfshóp 15. ágúst 2017 til að fara yfir þjónustu við einstaklinga með heyrnarskerðingu og talmein með það að markmiði að þjónustan mætti verða sem best. Ætlunin var að hópurinn skoðaði verkefni og hlutverk Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands með hliðsjón af verkefnum annarra aðila sem veita heyrnarskertum einstaklingum og þeim sem glíma við talmein þjónustu. Að yfirferð lokinni var starfshópnum ætlað að leggja fram tillögur til heilbrigðisráðherra um framtíðarskipulag þjónustu við heyrnarskerta og þá sem glíma við talmein. Stefnt var að því að starfshópurinn lyki störfum á þrem mánuðum.

Samkvæmt skipunarbréfi var starfshópnum ætlað að skal skoða sérstaklega:

- Greiningar og meðferð á heyrnar- og talmeinum.
- Endurhæfingu og þjálfun.
- Heyrnarmælingar.
- Fræðslu og ráðgjöf.
- Sölu heyrnartækja og annarra hjálpartækja vegna heyrnarskerðingar og greiðsluþátttöku ríkisins í slíkum tækjum, ásamt þjónustu vegna fyrrgreindra tækja.
- Stöðu heyrnarfræðinga.

Starfshópur - verklag

Starfshópurinn var þannig skipaður:

Ingibjörg Sveinsdóttir, án tilnefningar, formaður,
Guðlín Steinsdóttir, án tilnefningar,
Júlíana Hansdóttir Aspelund, tilnefnd af Sjúkratryggingum Íslands,
Leifur Bárðarson, tilnefndur af Embætti landlæknis,
Ingibjörg Hinriksdóttir, tilnefnd af Heyrnar- og talmeinastöð Íslands,
Þóra Másdóttir, tilnefnd af Heyrnar- og talmeinastöð Íslands,
Nathaniel Munice, tilnefnd af Félagi heyrnarlausra,
Arnar Þór Guðjónsson, tilnefndur af Landspítala,
Þóra Sæunn Úlfisdóttir, tilnefnd af Málefli,
Kristbjörg Pálsdóttir, tilnefnd af Félag heyrnarfræðinga,
Ingólfur Már Magnússon, tilnefndur af Heyrnarhjálp,

Sigríður Jakobínudóttir, starfsmaður hópsins hjá velferðarráðuneytinu.

Starfshópurinn hittist á fjórum fundum á tímabilinu september til nóvember 2017. Hópurinn nýtti sér einnig rafrænt starfssvæði og tölvupóstsamskipti. Í starfi hópsins var leitað umsagna hjá fólki sem sinnir þjónustu við einstaklinga með heyrnar- og talmein eða er í forsvari fyrir notendasamtök á þessum vettvangi. Fyrst rýndi hópurinn í stöðu þjónustunnar sem veitt er í dag við einstaklinga með heyrnarskerðingu og talmein. Þá greindi hópurinn hvar verið er að veita góða þjónustu í dag og hvaða hlutir megi betur fara. Einnig kynntu félagar starfshópsins sér innlendar og erlendar skýrslur og aðrar upplýsingar er varða málefni heyrnar- og talmeinaþjónustu. Hópurinn skoðaði stöðu og hlutverk Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands með hliðsjón af verkefnum annarra aðila sem veita heyrnar- og talmeinaþjónustu. Þá ræddi hópurinn einnig stöðu heyrnarfræðinga. Að síðustu þá mótaði starfshópurinn tillögur til framtíðar um skiplag þjónustu við einstaklinga með heyrnar- og/eða talmein.

Efnislega vann starfshópur saman að skýrslunni og skýrslan var send til starfshóps til yfirlestrar og athugasemda. Í skýrslu er tekið saman það sem var samþykkt á fundum starfshóps. Lokadrög skýrslu voru send út til yfirlestrar og voru samþykkt af öllum í starfshópi fyrir utan fulltrúa Heyrnarhjálp, sem var ekki samþykktur öllum þeim tillögum sem fram koma í skýrslunni. Formaður og starfsmaður starfshóps hittu fulltrúa Heyrnarhjálpar ásamt formanni Heyrnarhjálpar á fundi, þar

sem lokadrög skýrslunnar voru rædd. Var fulltrúa Heyrnarhjálpur boðið að senda inn sérálit með skýrslunni. Bréf með álitum Heyrnarhjálpur barst ráðuneytinu, sem fylgir skýrslu þessari.

1 Heyrnar- og talmeinaþjónusta - núverandi starfsemi

Uppbygging og skipulag heyrnar- og talmeinaþjónustu er á eftirfarandi hátt:

Heyrnar- og talmeinaþjónusta er veitt af opinberum þjónustuaðilum, svo sem Heyrnar- og talmeinastöð Íslands, Landspítala, heilsugæslustöðvum, sveitarfélögum og menntakerfi, ásamt einkareknum aðilum. Þá veita hagsmunaaðilar og hagsmunafélög einnig ýmiss konar stuðning og ráðgjöf varðandi heyrnar- og talmein. Talmeinaþjónustu er að mestu leyti sinnt af sjálfstætt starfandi talmeinafræðingum og þjónustutilboðum á vegum sveitarfélaganna.

Starfshópnum var ætlað að skoða fyrst og fremst þá þjónustu innan heilbrigðiskerfisins sem lýtur stjórn heilbrigðisráðherra.

1.1 Opinber þjónusta

1.1.1 Heyrnar- og talmeinastöð Íslands (HTÍ)

Heyrnar- og talmeinastöð Íslands er miðstöð þekkingar í heyrnar- og talmeinum á Íslandi. Heyrnar- og talmeinastöðin starfar samkvæmt lögum nr. 42/2007. Heyrnar- og talmeinastöð Íslands veitir þeim sem eru heyrnarskertir, heyrnarlausir og/eða með talmein þjónustu á landsvísu. Markmiðið er að veita fyrsta flokks heilbrigðisþjónustu á sviði heyrnar- og talmeina. Í samvinnu við Háskóla Íslands er hvatt til aukinna rannsókna á sviði heyrnar- og talmeina og þá er kennsla háskólanema, fyrirlestrar og verkleg kennsla hluti starfseminnar. Heyrnar- og talmeinastöðin veitir heildstæða þjónustu á þessu sviði. Skjólstæðingar fá samfellda þjónustu, þ.e. greiningu, meðferð, hæfingu og endurhæfingu hjá fagmenntuðu starfsfólki Heyrnar- og talmeinastöðvar.

Á fyrstu 10 mánuðum ársins 2017 sinnti starfsfólk HTÍ alls 6.360 einstaklingum í 11.675 samskiptum sem hér segir:

Læknar: 1097 einstaklingar – 1.598 samskipti.

Heyrnarfræðingar: 2.878 einstaklingar – 6.116 samskipti.

Talmeinafræðingar: 364 einstaklingar – 1.346 samskipti.

Annað starfsfólk: 2.117 einstaklingar – 2.615 samskipti.

Skimun á heyrn nýbura: 95% allra nýbura á landinu ~ 3.850 börn – þessi samskipti eru ekki inni í ofangreindum tölum um fjölda samskipta (samskipti alls fyrstu 10 mán. 2017 ~15.530).

Stöðin seldi á árinu 2016 alls 1.560 heyrnartæki auk margs konar hjálparbúnaðar og búnaðar fyrir kuðungsígræðsluþega. Viðgerðir heyrnartækja voru rúmlega 500.

Árið 2016 störfuðu eftirtaldar starfsstéttir á stöðinni:

Tveir læknar í 1,5 stöðugildum; níu heyrnarfræðingar/heyrnartæknar í 7,6 stöðugildum; fjórir talmeinafræðingar í 3,25 stöðugildum; einn sálfræðingur í 0,1 stöðugildi og einn tæknimaður auk stoðdeilda. Alls 23 starfsmenn í 19,9 stöðugildum; einn hjúkrunarfræðingur í 50% stöðugildi á Landspítala (laun frá Heyrnar- og talmeinastöð Íslands, sbr. samning Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands og Landspítala) við ungbarnamælingar á Landspítalanum.

1.1.2 Landspítali

Háls-, nef- og eyrnadeild er staðsett á Landspítala í Fossvogi. Annars vegar er um að ræða legudeild á A-4 sem er sameiginleg legudeild háls-, nef- og eyrnadeildar, lýtalækningadeildar og æðaskurðeildar. Á legudeildinni eru alls 18 legurými. Hins vegar er um að ræða göngudeild á B-3 sem er sameiginleg göngudeild háls-, nef- og eyrnadeildar og fleiri deilda eins og heila- og taugaskurðlækningadeildar, æðaskurðlækningadeildar og lýtaskurðeildar. Einnig er innskriftarmiðstöð fyrir allar skurðsérgreinar á Landspítala Fossvogi á ganginum.

Á háls-, nef- og eyrnadeild starfa 14 sérfræðilæknar í átta stöðugildum að yfirlækni meðtöldum. Einnig starfa þar að jafnaði tveir deildarlæknar. Á deildinni starfa einnig hjúkrunarfræðingar en enginn heyrnarfræðingur er þar nú við störf. Síðustu ár hafa talmeinafræðingar ekki verið starfandi á deildinni en árið 2017 hófst samstarf með talmeinafræðingum Landspítala varðandi sjúklinga með illkynja mein á höfði og hálsi.

Árið 2016 voru framkvæmdar 976 skurðaðgerðir á skurðstofum af læknum háls-, nef- og eyrnadeildar, þar af var 91 vegna heyrnarbætandi aðgerða. Alls sex þessara sjúklinga fengu kuðungsígræðslu.

Komur á B-3, göngudeild skurðlækninga, á árinu 2016 voru 15.053. Meirihluti sjúklinga eða 8.432 einstaklingar leituðu á göngudeild háls-, nef- og eyrnalækninga. Á vegum göngudeildarinnar er einnig framkvæmdur fjöldi svima- og jafnvægisrannsókna, heyrnarprófa auk minni skurðaðgerða í staðdeygingu.

Á göngudeildinni er einn heyrnarmælingaklefi en hvorki tækjabúnaður til heilastofnsmælinga né búnaður til að stilla og meðhöndla heyrnartæki.

Á göngudeild barna á Landspítala er framkvæmd heyrnarskimun á nýburum sem fer fram í svokallaðri fimm daga skoðun. Mælingarnar eru á ábyrgð og hluti af starfsemi Heyrnar- og talmeinaastöðvar.

1.1.3 Heilsugæsla

Heilbrigðisþjónusta byggist á öflugri og aðgengilegri heilsugæslu um land allt. Samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007, á heilsugæslan að vera fyrsti viðkomustaður þeirra sem þurfa á heilbrigðisþjónustu að halda eða vilja upplýsingar, ráðgjöf og leiðbeiningar um forvarnir og heilbriggt lífferni. Hvað varðar heyrnar- og talmein þá gegna heilsugæslustöðvar á Íslandi fyrst og fremst hlutverki í reglubundinni skimun á þroska barna í ungbarnaeftirliti og grunnskóla.

Ung- og smábarnavernd heilsugæslunnar nær til allra barna og foreldra þeirra og er lykilþjónusta til að styðja foreldra við að efla heilsu og velferð barna. Í ung- og smábarnavernd er markvisst lagt mat á almennan þroska, þ.m.t. málþroska og heyrn. Skimun í ungbarnaeftirliti er framkvæmd með stöðluðum spurningum til foreldra/forráðamanna um þroska barns og í grunnskólum með reglubundnu eftirliti hjúkrunarfræðinga.

Börnum er fylgt eftir allan grunnskólann í skólaheilsugæslu og ef grunur vaknar um frávík varðandi heyrn eða tal er þeim vísað áfram í frekari greiningu og meðferð. Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin mælir með skimun á heyrn á bæði leik- og grunnskólaaldri. Aftur á móti hafa reglubundnar heyrnarmælingar í skólaheilsugæslu verið lagðar af þar sem þær skiluðu ekki árangri og því ekki kostnaðarhagkvæmt að framkvæma þær samkvæmt mati Embættis landlæknis og Þróunarstofu heilsugæslunnar.

1.1.4 Sjúkratryggingar Íslands

Markmið laga um sjúkratryggingar er að tryggja aðstoð til verndar heilbrigði og jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag.

Sjúkratryggingar Íslands greiða kostnað vegna heilbrigðisþjónustu að hluta til eða öllu leyti fyrir þá sem eru sjúkratryggðir. Þar með talið er endurgreiðsla vegna talþjálfunar og heyrnartækjakaupa. Endurgreiðsla er innt af hendi í takt við gildandi lög og reglugerðir og gildandi samninga sérfræðinga við Sjúkratryggingar Íslands.

Sjúkratryggingar Íslands úthluta styrkjum til kaupa á heyrnartækjum, sbr. reglugerð nr. 969/2015, um styrki vegna kaupa á heyrnartækjum hjá öðrum en Heyrnar- og talmeinastöð, með síðari breytingum. Sjúkratryggingar Íslands halda skrá yfir fjölda veittra styrkja til einstaklinga vegna heyrnartækjakaupa. Á hinn bóginn eru ekki aðgengilegar tölur um heildarfjölda seldra heyrnartækja þar sem tölur frá einkareknum söluaðilum eru ekki aðgengilegar.

1.1.5 Sveitarfélög

Þjónusta sveitarfélaga við börn með málþroskaraskanir er mest í gegnum sérfræðiþjónustu skóla eða þjónustumiðstöðvar, þar sem fer fram greining, en meðferð eða kennsla fylgir ekki alltaf í kjölfarið. Mörg sveitarfélög hafa ráðið til sín talmeinafræðinga og hefur þeim fjölgað síðustu ár; oftast eru þeir þó í hlutastarfi eða að skjólstæðingahópur þeirra er mjög stór. Samningur velferðarráðuneytisins við Samtök Íslenskra sveitarfélaga frá 2014 gerir ráð fyrir að börn með væg frávik fái þjónustu á vegum sveitarfélaga. Það þýðir að þau börn fá þjónustu innan sveitarfélagsins á meðan börn með alvarlegri frávik þurfa að leita eftir þjónustu hjá sjálfstætt starfandi talmeinafræðingum.

1.2 Einkarekin þjónusta

Á Íslandi þjónusta sjálfstætt starfandi fagaðilar einstaklinga með heyrnar- og talmein.

Talmeinaþjónusta í dag er helst í höndum sjálfstætt starfandi talmeinafræðinga sem greina og veita meðferð við talmeinunum. Einkareknar stofur eru u.þ.b. 16 á landinu öllu, þar af sex á höfuðborgarsvæðinu. Talmeinaþjónusta felur oftast í sér að einstaklingur fær tíma vikulega eða oftar. Sjúkratryggingar Íslands greiða fyrir 20 meðferðartíma en hægt er að sækja um 15 til viðbótar ef þörf er talin á. Sjálfstætt starfandi talmeinafræðingar starfa samkvæmt samningi við Sjúkratryggingar Íslands.

Sérfræðilæknar starfa einnig samkvæmt samningi við Sjúkratryggingar Íslands. Til þeirra leita sjúklingar sem eru með eyrna-, heyrnar-, radd- og talmein.

Heyrnarfræðingar starfa meðal annars hjá einkareknum aðilum en hafa ekki möguleika á samningi við Sjúkratryggingar Íslands þar sem heyrnarfræðingar eru ekki löggilt heilbrigðisstétt.

Einkafyrirtæki sem selja heyrnartæki sjá um að heyrnarmæla sjúklingana, aðstoða þá við val á heyrnartækjum og að stilla þau. Hjá tveimur af fjórum fyrirtækjum starfa ekki heyrnarfræðingar.

Ef sjúklingur hefur þörf fyrir sérhæfðari greiningu eða meðhöndlun skal vísa honum áfram á sérhæfða stofnun eins og Landspítalann eða Heyrnar- og talmeinastöð Íslands. Nokkuð vantar upp á að yfirsýn sé til staðar og að gagnrýnið eftirlit sé haft með einkarekinni þjónustu á sviði heyrnar- og talmeina.

1.3 Heyrnarfræðingar

Heyrnarfræðingar eru ekki löggilt heilbrigðisstétt á Íslandi en þeir eru löggilt heilbrigðisstétt í Svíþjóð og Noregi ásamt 15 öðrum Evrópuríkjum.

Verulegur skortur er á heyrnarfræðingum á Íslandi og brýn þörf á að fjölga þeim. Miðað við nágrannalöndin og höfðatölu þarf að fjölga um 25–35 heyrnarfræðinga hérlandis. Aðeins eru sjö háskólamenntaðir heyrnarfræðingar á Íslandi öllu; fimm þeirra starfa á Heyrnar- og talmeinastöð Íslands og tveir starfa á einkareknum sölustöðum heyrnartækja. Þjónusta heyrnarfræðinga er ekki undir eftirliti Embættis landlæknis þar sem heyrnarfræðingar eru ekki lögbundin heilbrigðisstétt eins og áður sagði.

Heyrnar- og talmeinastöð Íslands og Háskóli Íslands eru í viðræðum við Háskólann í Örebro í Svíþjóð um að bjóða íslenskum nemendum upp á fjarnám í heyrnarfræði. Viðræður eru skammt á veg komnar.

1.4 Sala heyrnartækja og þjónusta vegna þeirra

Heyrnartæki eru seld og þjónusta vegna þeirra er veitt hjá Heyrnar- og talmeinstöð og hjá einkareknum söluaðilum heyrnartækja. Söluaðilar heyrnartækja eru einnig skráðir með starfsleyfi á Íslandi. Reglugerð um sölu heyrnartækja, nr. 148/2007, kveður á um rekstrarskilyrði, svo sem búnað og menntun starfsmanna. Embætti landlæknis skal hafa eftirlit með starfsleyfishöfum skv. 5. gr. reglugerðarinnar.

Sala heyrnartækja og annarra hjálpartækja vegna heyrnarskerðingar er hluti af meðferð við heyrnarskerðingu og því mikilvægt að fullmenntaðir heyrnarfræðingar sinni því starfi.

1.5 Þjónusta í dreifbýli

Heyrnar- og talmeinstöð Íslands býður upp á þjónustu heyrnarfræðings á Akureyri tvo daga í viku, á Sauðárkróki í einn dag aðra hverja viku og á Blönduósi einn dag í mánuði. Á þessum stöðum er veitt alhliða þjónusta heyrnarfræðings, svo sem skimun á heyrn nýbura, heyrnarmælingar barna og fullorðinna, afhending, stillingar og endurhæfing vegna heyrnar- og hjálpartækjanotkunar. Skimun á heyrn nýbura er gerð á fæðingardeild Sjúkrahússins á Akureyri.

Heyrnar- og talmeinstöðin rekur sérútbúna mælinga- og þjónustubifreið. Með ferðastöðinni er hægt að heimsækja alla helstu þéttbýlisstaði auk hjúkrunar- og dvalarheimila. Stöðin hefur reynt að komast í tvær ferðir árlega um landið og hefur einnig átt í samstarfi við heilbrigðisstofnanir á landsbyggðinni varðandi viðbótaraðstöðu.

Talmeinafræðingar Heyrnar- og talmeinstöðvar Íslands hafa unnið tilraunaverkefni sem sýnir að fjartalþjálfun getur gagnast mörgum á landsbyggðinni. Þetta verkefni er enn í þróun en þeir aðilar á landsbyggðinni sem hafa tekið þátt í þróun þjónustunnar eru almennt ánægðir. Talmeinafræðingarnir veita einnig ráðgjöf fyrir fólk á landsbyggðinni.

Sjálfstætt starfandi talmeinafræðingar á landsbyggðinni sinna skjólstæðingum í sinni heimabyggð og einnig stundum skjólstæðingum í nærsveitum með því að flytja stofurekstur sinn til skjólstæðinga sinna. Það er annað hvort gert í samvinnu við Sjúkratryggingar Íslands eða viðkomandi sveitarfélög.

Aðrir sjálfstætt starfandi sérfræðingar, svo sem háls-, nef- og eyrnalæknar og einkarekin fyrirtæki, hafa einnig veitt þjónustu í dreifbýli landsins. Oft er slík þjónusta veitt í samvinnu við heilbrigðisstofnanir, þ.e. móttaka hefur víða verið veitt í húsakynnum heilbrigðisstofnananna.

1.6 Hagsmunasamtök

Á Íslandi eru starfandi mörg hagsmunasamtök fyrir einstaklinga sem glíma við heyrnar- og talmein og aðstandendur þeirra. Hagsmunasamtök veita ráðgjöf, stuðning og fræðslu og gæta einnig hagsmuna félagsmanna og vinna í að auka skilning samfélagsins á heyrnar- og talmeinum. Þau búa yfir mikilli þekkingu á málefnum fólks með heyrnar- og talmein og beita sér fyrir því að félagsmenn njóti jafnræðis í samfélaginu.

2 Greining á núverandi stöðu

Samkvæmt ofangreindu og umræðu í starfshóp þá er núverandi þjónusta við fólk með heyrnar- og talmein að mörgu leyti góð en einnig finnast ýmsir annmarkar sem ráða þarf bót á. Til staðar er sérfræðiþekking og starfsfólk sem veitir góða þjónustu en víða vantar upp á samfellu, hagkvæmni og skilvirkni þjónustunnar.

Hópurinn telur að gagnlegt væri að greina betur aðgang fólks að þjónustu varðandi heyrnar- og talmein til að fá skýra mynd af stöðunni. Einnig þarf að gera skýrari kröfur um gæði veittrar þjónustu.

Mikilvægt er því að skilgreina gæðastaðla (klínískar leiðbeiningar) fyrir þjónustuveitendur og efla virkt eftirlit með veittri þjónustu.

Forvarnir og snemmtæk íhlutun eru mikilvæg atriði til að draga úr vanda og kostnaði sem hlýst af töf á greiningu og síðbúinni meðferð við heyrnar- og talmeinum. Því er mikilvægt að skýrt skipulag og samfella einkenni veitta þjónustu allra þjónustuþega og nauðsynlegt að kynna vel og skilgreina stýrða aðkomu að þjónustu við mismunandi aldurshópa, svo sem börn og aldraða. Þá er mikilvægt að einnig sé horft til annarra stofnana og aðila sem eru að veita þjónustu sem skarast við eða hefur snertiflöt við heyrnar- og talmeinaþjónustu, svo sem Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, Þroska- og hegðunarstöð, sveitarfélög og skólar.

Til að tryggja samfellu varðandi þjónustu og gæði hennar er mikilvægt að slíta hana ekki í sundur. Því er æskilegt að greining og meðferð á heyrnarmeinum sé veitt á sömu stofnuninni.

Skoða þarf betur velferð einstaklinga á öllum aldri sem glíma við talmein með það að markmiði að gera þjónustuna heildstæðari. Auka þarf þekkingu á afleiðingum tal- og málþroskaraskana og málhamlana fullorðinna og efla færni einstaklinga með meðfædda og áunnar tal- og máltruflanir.

Hvað málþroska varðar er mikilvægt að beita snemmtækri íhlutun sem felur í sér að fylgst sé með málþroska á skipulegan hátt, barninu veittur stuðningur með gagnreyndum aðferðum, stofnað teymi um barnið og mikil áhersla lögð á fræðslu. Það skiptir máli fyrir framtíð barna að þau nái tókum á málinu strax á leikskólaaldri þannig að þau geti nýtt sér málið til að læra að lesa og síðan að nýta lestur til að mennta sig.

Starfshópurinn telur einnig mikilvægt að tryggt sé að vel sé farið með það opinbera fé sem veitt er í þennan málaflökk og tryggt að þeir aðilar sem starfa sjálfstætt og veita þjónustu, til dæmis þeir sem selja heyrnartæki, lúti sömu skilyrðum og gilda fyrir heilbrigðisstofnanir: (1) Uppfylli faglegar kröfur, (2) séu með samtengt sjúkraskrárkerfi, (3) birti opinberlega tölur um árangur meðferðar, (4) skili upplýsingum um þjónustustarfsemi.

2.1. Greining á verkefnum Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands

Starfshópurinn fjallaði sérstaklega um styrkleika, veikleika, takmarkanir og tækifæri varðandi starfsemi og þjónustu í heilbrigðiskerfinu.

2.1.1 Innri greining: Styrkleikar - halda

Heyrnar- og talmeinastöðin er verðmæt þekkingarmiðstöð sem veitir víðtæka sérhæfða þjónustu á sviði heyrnar- og talmeina. Til staðar er mannauður, hátt menntunarstig, mikil reynsla og þekking á sviði klínískra heyrnarfræða og talmeinafræða. Heyrnar- og talmeinastöðin sinnir rannsóknarstörfum í samvinnu við aðra innlenda og erlenda sérfræðinga og stofnanir. Mikilvægustu atriði greiningarvinnunnar fara hér á eftir:

- Mannauður, þrautreynt fagfólk með viðurkennda sérfræðimenntun.
- Afkastamikil stofnun og samfella í þjónustu er mikill styrkleiki.
- Samvinna við háskóla, heilbrigðis-, þjónustu- og menntastofnanir innanlands og erlendis.
 - Virk teymisvinna fagaðila.
- Vísindarannsóknir í talmeinafræði og heyrnarfræðum.
- Miðlun þekkingar.
 - Námskeiðahald, kennsla við HÍ o.fl.
 - Upplýsingamiðstöð.
 - Ráðgjöf til heilbrigðisstofnana.
 - Ráðgjöf v/ skóla, fjölskyldur og umönnunaraðila.
- Gagnagrunnur sem meðal annars nýtist til rannsókna og gagnlegra tölfræðilegra samantekta.

- Almenn ánægja með þjónustuna. Skjólstæðingarnir þurfa ekki að leita á marga staði, samfelld þjónusta.
- Þekkingarmiðstöð í talmeinum og heyrnarfræðum.
- Heildstæð þjónusta (greining, ráðgjöf og meðferð), til dæmis vegna einstaklinga með kuðungsígræðslur, allar tegundir heyrnarskerðingar, skarð í gómi/vör og raddveilur.
- Sérhæfðar rannsóknir sem eingöngu eru unnar hjá HTÍ á sviði heyrnar- og talmeina. Þróun og útgáfa prófa fyrir talmeinafræðinga er varða börn með tal- og málmein.
- Þróun meðferðar- og fræðsluefnis.
- Fjölbreytt viðfangsefni, áhugaverður starfsvettvangur.
- Sambönd við fagaðila og fyrirtæki erlendis.
- Mikil gæði heyrnartækja sem eru í sölu.
- Samvinna á milli HTÍ, Landspítala, sérfræðilækna, Þroska- og hegðunarstöðvar, Greiningar- og ráðgjafarstöðvar ríkisins, Þjónustu og þekkingarmiðstöðvar fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda einstaklinga er góð en alltaf má gera betur.

2.1.2 Innri greining: Veikleikar - bæta

Heyrnar- og talmeinastöðin er lítil opinber stofnun. Stærð og staðsetning innan skipulags heilbrigðisþjónustunnar setur starfseminni ákveðnar skorður. Víða í nágrannalöndunum sem við berum okkur saman við er þjónusta við þá sem hafa heyrnar- og talmein veitt á deildum sjúkrahúsa.

Þverfagleg samvinna við aðra sérfræðinga er takmörkuð vegna staðsetningar stofnunarinnar í heilbrigðiskerfinu.

- Auka þarf samstarf Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands við háls-, nef- og eyrnalækna, háls- nef- og eyrnadeild Landspítalans og Barnaspítala Hringins.
- Skortur er á háskólamenntuðum heyrnarfræðingum.
- Ekki gert ráð fyrir eðlilegri endurnýjun tækjabúnaðar.
- Núverandi húsnæði er of lítið, ófullnægjandi og stenst ekki kröfur um öryggi.
- Þörf er á endurskoðun laga og reglugerða á málefnaviðinu.
- Fjárskortur og tímaleyfi hamla rannsóknnum, fræðslustarfsemi, útgáfu og miðlun þekkingar, námskeiðahaldi o.s.frv.
- Aðgangur að þjónustu á landsbyggðinni er takmarkaður.
- Ófullkomið sjúkraskrárkerfi. Úrvinnslumöguleikar takmarkaðir.
- Skortur á stefnumótun yfirvalda í málaflokknum.
- Ómarkviss greiðsluþátttaka í heyrnartækjum.
- Efla þarf forvarnir varðandi heyrnar- og talmein.

2.1.3 Ytri greining: Ógnanir - uppræta eða bregðast við

- Endurskoða þarf lög og reglugerðir sem varða málaflokkinn.
- Skortur er á stefnumótun yfirvalda.
- Fjármagn í málaflokkinn er of lítið eins og á við um heilbrigðisþjónustu almennt.
- Heyrnarfræðingar eru ekki löggilt fagstétt.
- Heyrnartækjasalar starfa án virks eftirlits og upplýsingar um starfsemina eru ekki aðgengilegar.
- Einkaaðilar hafa fengið og haldið rekstrarleyfi sínu þrátt fyrir að fagleg skilyrði séu ekki uppfyllt í öllum tilvikum.
- Verkaskipting ríkis og sveitarfélaga er óskýr, einkum í tilvikum barna með tal- eða heyrnarmein á skólaaldri.
- Skortur á klínískum leiðbeiningum er varða þjónustu við einstaklinga með heyrnar- og/eða talmein

2.1.4 Ytri greining: Tækifæri - nýta

Teymisvinna og samráð á milli þeirra sem veita þeim sem hafa heyrnar- og talmein þjónustu mætti vera í fastari skorðum og reglulegri. Sama má segja um samskipti við skólakerfið vegna heyrnarskertra barna og barna með heyrnarskerðingu og talmein. Nauðsynlegt er að skilgreina hvað eigi að vera starfs- og verksvið hvers þjónustuaðila til að stuðla að markvissri þjónustu og forðast tvíverknað.

- Tækifæri búa í vel menntuðu fólki.
- Tækifæri bjóðast í samstarfi Háskóla Íslands við erlenda háskóla um menntun heyrnarfræðinga.
- Tækninni fleygir fram og veitir hún tækifæri til breyttra vinnubragða, svo sem varðandi fjarheilbrigðisþjónusta og betri tækjakost.
- Möguleikar eru á að nýta nýjustu tækni.
- Tækifæri felast í aukinni samvinnu við Landspítala, hagræðingu, faglegu samráði og þróun.
- Aukin samvinna við aðrar stofnanir sem vinna með heyrnarskertum.
- Úrvinnslumöguleikar gagna í Sögu-gagnagrunninum.
- Efla þarf gæði með því að tryggja samfellu í veittri þjónustu.
- Heyrnartæki og önnur nauðsynleg hjálpartæki þurfa að vera við hæfi og nýtast viðkomandi einstaklingi.
- Fjölga þarf háskólamenntuðum heyrnarfræðingum.
- Kanna þarf hvort útboð á sölu og þjónustu heyrnartækja geti skilað sparnaði miðað við núverandi kerfi.
- Markviss skráning á þjónustu er tækifæri til að sjá það sem vel gengur og það sem betur mætti fara.

3 Tillögur frá starfshópi – Framtíðarsýn

Nauðsynlegt er að efla þverfaglega samvinnu innan heilbrigðiskerfisins varðandi þjónustu við þá sem glíma við heyrnar- og talmein. Mikilvægt er að skipuleggja samskiptin betur og gera þau formlegri, þ.e. festa og tryggja samskiptaleiðir í skipulagi þjónustunnar. Það skapar vandamál þegar einstakir sjúkdómaflokkar eru teknir út úr stóru skipulagsmyndinni og þjónusta við einstakan sjúkdómaflokk rekin sem sérstök heilbrigðisstofnun eins og gert hefur verið með heyrnar- og talmeinþjónustu. Þetta fyrirkomulag hefur valdið margs konar flækjustigi varðandi þjónustu, samskiptavandamál og því um líkt komið upp og samfella í þjónustu rofnað og samlegðaráhrif tapast.

Það hefur skapað vandamál að Heyrnar- og talmeinastöð Íslands vinnur samkvæmt sérstökum lögum og starfsemin þar hefur því ekki verið alveg í takt við skipulag annarrar þjónustu í heilbrigðiskerfinu sem lýtur að heyrnar- og talmeinum. Heildstæð mynd af þjónustu vegna heyrnar- og talmeina er því ekki skýr og breytingar á lögum og reglugerðum í tímans rás hafa aukið þá skekkju.

Mikilvægt er að lagfæra framtíðarskipulag þjónustunnar þannig að samfella og samlegðaráhrif séu sem best tryggð. Í því skyni að efla nauðsynlega sérfræðipækkingu, styrkja þverfaglega samvinnu og aukna hagnýtingu veittrar heilbrigðisþjónustu leggur starfshópurinn fram eftirfarandi tillögur til úrbóta.

3.1 Sameina starfsemi Heyrnar- og talmeinastöðvar og Landspítala

Lagt er til að sameina starfsemi Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands og starfsemi háls-, nef- og eyrnadeildar Landspítala þannig að heildarskipulag þjónustu vegna heyrnar- og talmeina sé skýrt fyrir skjólstæðinga og fagfólk og tryggt að samfella sé varðandi þjónustu og samlegðaráhrif og að hagkvæmni sé sem best tryggð.

Víða erlendis eru heyrnar- og talmeinaeildir reknar í samvinnu eða samstarfi við göngudeildir háls-, nef- og eyrnadeilda sjúkrahúsa. Áður en ákvörðun er tekin er þó mikilvægt að skoða hvaða áhrif möguleg sameining gæti haft.

Kostir við að flytja starfsemi Heyrnar- og talmeinastöðvar á Landspítala eru margir, umfram allt bætt nýting tækjakosts og mannafla sem og skilvirkari stýring þjónustu við fólk með heyrnar- og talmein. Heyrnar- og talmeinastöð sem hluti af Landspítala myndi styrkja starfsemi beggja eininga sem miðstöð þekkingar í heyrnar- og talmeinum á Íslandi. Samfelld þjónusta við einstaklinga með heyrnar og talmein er eitt af aðalsmerkjum Heyrnar- og talmeinastöðvar og þykir erlendum fagmönnum það til mikillar fyrirmyndar. Þetta fyrirkomulag myndi auka þverfaglegt samstarf heilbrigðisstarfsmanna og sjúklingar fá sérfræðiþjónustu á einum og sama staðnum. Einnig er líklegt að sparnaður yrði í starfsmannahaldi vegna hagræðingar.

Í framtíðarsýn þarf annars vegar að horfa til næstu ára og hins vegar lengra fram í tímann. Til þess að mögulegt verði að samtvinna sérfræðiþjónustu Heyrnar- og talmeinastöðvar og Landspítala þarf Landspítalinn að hafa aðstöðu til að hýsa þá starfsemi og gera þarf ráð fyrir henni í uppbyggingu nýs Landspítala.

Brýnt er að Heyrnar- og talmeinastöð fái nýtt húsnæði. Eins og að framan greinir er núverandi húsnæði allt of lítið og uppfyllir ekki kröfur sem gerðar eru til húsnæðis sem hýsir heilbrigðisþjónustu. Mikilvægt er að hafa í huga að ekki er fýsilegt að aðskilja heyrnar- og hjálpartæki frá annarri heilbrigðisþjónustu við heyrnarskerta. Mikilvægt er að fagfólk sjái um fræðslu og þjálfun í rétttri notkun hjálpartækja. Besta þjónustan fyrir heyrnarskerta er þar sem viðkomandi getur fengið samfellda þjónustu, greiningu og meðferð á einum stað, hvort sem um er að ræða skurðaðgerð eða afhendingu heyrnartækja og endurhæfingu.

Heyrnar- og talmeinastöð Íslands var í upphafi ætluð framtíðarstaðsetning í húsakynnum göngudeildar háls-, nef- og eyrnadeildar Landspítala (fyrrum Borgarspítala) eins og fram kemur í skýrslu Ríkisendurskoðunar frá 1994. Í skýrslunni er greint frá því að það sé bæði hagkvæmt og eðlilegt að Heyrnar- og talmeinastöðin sé starfrækt undir sama þaki og rekin í samvinnu við göngudeild háls-, nef- og eyrnadeildar Landspítala. Ríkisendurskoðun taldi ljóst að umtalsverður fjárhagslegur sparnaður yrði af sameiningu þessara stofnana og jafnframt bætt þjónustu við sjúklinga. Fyrir þessu álit Ríkisendurskoðunar liggja eftirfarandi ástæður:

- Fjárfestingar í dýrum tækjabúnaði sparast og nýting þess búnaðar yrði betri.
- Ýmis stjórnunarkostnaður sparast þar sem allur rekstur yrði sameinaður sjúkrahúsinu.
- Skipulegt fræðslu- og vísindastarf á þessum sviðum myndi reynast auðveldara í stærri hópi sérfræðinga sem og menntun nýrra sérfræðinga.
- Hentugra fyrirkomulag fyrir sjúklinga.

Telur starfshópurinn að þetta eigi við enn í dag.

Með því að hafa mikla sérfræðiþekkingu á einum stað er betur hægt að tryggja öflugri framþróun í þjónustunni. Embætti landlæknis hefur lagt áherslu á það við stjórnvöld að Landspítalanum verði falið að skipuleggja og bera ábyrgð á sérfræðiþjónustu á landsbyggðinni. Fjarheilbrigðisþjónusta skapar mikilvæg tækifæri til að auka aðgang að þjónustu og draga úr ójöfnuði á landinu. Mikilvægt er að taka þátt í þróun fjarheilbrigðisþjónustu með það að markmiði að færa þjónustuna til fólksins og veita því þannig aðgang að viðeigandi þjónustu í heimabyggð. Með fjarheilbrigðisþjónustu nýtist einnig þekking og tími fagmannsins vel.

3.2 Heyrnarfræðingar verði löggilt heilbrigðisstétt

Lagt er til að heyrnarfræðingar verði löggilt heilbrigðisstétt.

Heyrnarfræðingar sjá um heyrnarmælingar, fræðslu og endurhæfingu heyrnarskertra. Við greiningu á heyrnarskerðingu er mikilvægt að vinna samkvæmt viðurkenndri þekkingu, fræðum og fagmennsku.

Brýnt er að gera heyrnarfræðinga að löggiltri heilbrigðisstétt til þess að auka öryggi og gæði þeirrar heilbrigðisþjónustu sem þeir veita. Í samanburði við nágrannalönd er skortur á heyrnarfræðingum hér á landi. Líkur eru til þess að löggilding muni fjölga nemendum í heyrnarfræði og að íslenskar menntastofnanir taki upp menntabraut í heyrnarfræðum.

3.3 Tryggja gæði heyrnartækja og þjónustu vegna þeirra sem greiðsluþáttaka ríkisins nær til

Starfshópurinn leggur til að fýsileiki útboðs verði kannaður til hlítar. Útboð gæti tryggt nauðsynleg gæði og þjónustu vegna heyrnartækja.

Ein leið til að tryggja gæði heyrnartækja og þjónustu vegna þeirra, sem greiðsluþáttaka ríkisins nær til, er að kanna fýsileika útboðs. Mikil reynsla er í útboðum hjá Sjúkratryggingum Íslands og hjá Ríkiskaupum. Skilgreindar eru í útboðslýsingu kröfur um tækjabúnað, fræðslu- og eftirlitsskyldu, viðgerðarþjónustu, aðföng o.fl. Lagt er til að gerð verði ítarleg greining á kostum og göllum þess að fara í útboð með það að sjónarmiði að skjólstæðingar fái hjálpartæki sem uppfylla settar gæðakröfur ásamt bestu og hagkvæmstu þjónustu vegna þeirra. Einnig þarf að líta til þess hvernig nýta megi fjármuni í þessum málaflokkum sem best. Skynsamlegt gæti verið að skoða samstarf við nágrannalönd okkar hvað útboð eða annars konar innkaup á hjálpartækjum varðar.

Ýmsar leiðir eru færar varðandi útboð og samninga sem ríkið gerir um kaup og sölu heyrnartækja og annarra hjálpartækja á sviði heyrnar- og talmeina.

Hið opinbera getur tryggt gæði þeirra tækja sem fengin eru með ofangreindum hætti og greiðsluþáttaka hins opinbera myndi einungis ná til þeirra.

Til þess að tryggja gæði þjónustu og heyrnartækja sem seld eru af þeim sem ekki falla undir samninga við hið opinbera er mikilvægt að auka virkt eftirlit.

Fýsileikamat á útboði felur meðal annars í sér að skoða eftirfarandi atriði:

- Að þjónusta við skjólstæðinga verði ávallt í fyrirrúmi.
- Kostir og galla útboðs.
- Hagkvæma nýtingu fjármuna.
- Að settar verði gæðakröfur um tækjabúnað og þjónustu vegna þeirra og eftirfylgni.
- Mögulegt samstarf við nágrannalönd við útboð eða aðrar leiðir við kaup á heyrnartækjum.

Starfshópurinn leggur einnig til að virkt eftirlit með gæðum og þjónustu heyrnartækja sem seld eru utan samninga við hið opinbera verði aukið. Þeir aðilar sem veita þjónustu vegna heyrnartækja ættu að lúta sömu reglum um faglegar kröfur, skráningu og birtingu gagna um sölu og veitta þjónustu.

Heimildaskrá

Lög um Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, nr. 83/2003.

Lög um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007.

Lög um Heyrnar- og talmeinstöð, nr. 42/2007.

Lög um sjúkratryggingar, nr. 112/2008.

Reglugerð um greiðsluþátttöku ríkisins í hjálpartækjum sem HTÍ útvegar, nr. 968/2015.

Reglugerð um styrki vegna kaupa á heyrnartækjum hjá öðrum en HTÍ, nr. 969/2015.

Reglugerð um sölu heyrnartækja, nr. 148/2007.

Ríkisendurskoðun [Skýrsla]. (1994). *Stjórnsýsluendurskoðun hjá Heyrnar- og talmeinstöð Ísland.*

Ítarefni

Anders Jönsson. (2016). Hörselvård ur folkhälsoperspektiv. En rapport med sikte på framtiden på uppdrag av Nordiska Audiologiska Sällskapet. NAS Nordiska Audiologiska Sällskapet.

Hörselskadades Riksförbund [Skýrsla]. (2014). *Mytemas marknad: Svensk hörselvård – från behov till business. Årsrapport 2014: Hörselskadade och hörselvård i siffror*. Hörselskadades Riksförbund, Stockholm, www.hrf.se.

James Law, Jenna Charlton, Kirsten Asmussen. (2017). *Language as a Child Wellbeing Indicator*. Early Intervention Foundation in collaboratin with Newcastle University.

Law, J., Charlton, J., Dockrell, J., Gascoigne, M., McKean, C., Theakston, A. (2017). *Early Language Development: Needs, provision, and intervention for preschool children from socioeconomically disadvantage backgrounds*. A Report for the Education Endowment Foundation.

Lög um lækningatæki, nr. 16/2001.

Lög um Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra, nr. 129/1990.

Marie Gascoigne and Jean Gross. (2017). *Talking About a Generation. Current policy, evidence and practice for speech, language and communication*. The Communication Trust. Every child understood. www.thecommunicationtrust.org.uk.

Rannsóknarstofa um þroska, mál og læsi. (2012). *Skýrsla um stöðu barna og ungmenna með tal- og málproskaröskun*. Háskóli Íslands, menntavísindasvið.

Sérálit Heyrnarhjalpar vegna skýrslu starfshóps um heyrnar- og talmein

Inngangur

15. ágúst 2017 skipaði heilbrigðisráðherra starfshóp um heyrnar og talmein. Hlutverk starfshópsins er að: „... fara yfir þjónustu við einstaklinga með heyrnarskerðingu og talmein með það að markmiði að þjónustan megi verða sem best. Ætlunin er að hópurinn skoði verkefni og hlutverk Heyrnar- og talmeinastöðvar Íslands með hliðsjón af verkefnum annarra aðila sem veita heyrnarskertum einstaklingum og þeim sem glíma við talmein þjónustu. Að yfirferð lokinni skal starfshópurinn leggja fram tillögur til heilbrigðisráðherra um framtíðarskipulag á þjónustu við heyrnarskerta og þá sem glíma við talmein.“

Þrátt fyrir að Heyrnarhjálp sé félag heyrnarskertra og eina félag heyrnarskerts fólks með íslenskt talmál sem fyrst mál á landinu¹ var félaginu ekki boðin þátttaka í starfshópnum frá byrjun, en það var ekki fyrr en eftir að félagið krafðist þátttöku í þessari vinnu að fulltrúa Heyrnarhjalpar var bætt við starfshópinn þann 25. september 2017.

Fulltrúi Heyrnarhjalpar tók þátt í störfum starfshópsins frá og með þriðja fundi hópsins. Þrátt fyrir að Heyrnarhjálp búi yfir mestri þekkingu og reynslu af hálfu notenda hvað varðar heyrnarskerðingu þá var lítið sem ekkert tillit tekið til sjónarmiða félagsins við ritun lokaskýrslu starfshópsins og harmar félagið þá niðurstöðu.

Sérálit

Heyrnarhjálp hefur farið yfir lokadrög að skýrslu starfshóps um heyrnar- og talmein, sem ber yfirskriftina „Tillaga að framtíðarskipulagi þjónustu við fólk með heyrnarskerðingu og talmein“, en félagið er ekki sammála mörgu því sem þar kemur fram og hefur ekki ritað undir skýrsluna. Í séráliti þessu er ekki farið yfir öll þau atriði sem Heyrnarhjálp myndi vilja gera athugasemdir við, en tæpt á því sem mestu máli skiptir.

Forsendur skýrslu starfshóps um heyrnar- og talmein

Hlutverk starfshópsins er meðal annars að leggja fram „...tillögur til heilbrigðisráðherra um framtíðarskipulag á þjónustu við heyrnarskerta“. Þrátt fyrir þetta er hvergi í skýrslunni eða í fundargerðum starfshópsins gerð tilraun til að skilgreina hver þjónusta við heyrnarskerta eigi að vera. Heyrnarhjálp er þeirrar skoðunar að ekki sé hægt að byggja á núverandi þjónustu við heyrnarskerta í þessu samhengi, þar sem augljós og stór göt eru í þeirri þjónustu. Má þar nefna litla sem enga ráðgjöf eða þjónustu við menntastofnanir og fyrirtæki þar sem heyrnarskertir sækja nám eða vinnu, enga skipulega þekkingaröflun og ráðgjöf á sviði annarra hjálpartækja en heyrnartækja og enga skipulega þjónustu við viðhald og umhirðu heyrnartækja á öldrunarstofnunum.

Fyrir utan nauðsyn þess að viðfangsefnið sé vel skilgreint er afar mikilvægt að allar tillögur um framtíðarskipulag byggi á traustum upplýsingum og vönduðum könnunum, bæði þörfum fyrir þjónustu og áhrifum tillagnanna á þjónustuþega. Engar kannanir lágu fyrir við gerð skýrslu starfshópsins og þess utan voru upplýsingar, sem lagðar voru til grundvallar, oft gamlar og vafalítið úreltar.

Að mati Heyrnarhjálpur er í hæsta máta óeðlilegt að gera tillögur að framtíðarskipulagi þjónustu við heyrnarskerta án þess að skilgreina fyrst hver þjónustan eigi að vera og byggja síðan tillögurnar á haldbærum upplýsingum og könnunum.

Sameining HTÍ og Landspítala

Heyrnarhjálp er í grundvallaratriðum ósammála hugmyndum um sameiningu Heyrnar- og talmeinstöðvar og Landspítala. Með slíkri sameiningu telur Heyrnarhjálp í fyrsta lagi að núverandi þjónustuhlutverki HTÍ varðandi aðra þætti en læknisfræðilega sé stefnt í hættu og að möguleikar stofnunarinnar til að útvíkka þjónustu, til dæmis á sviði ráðgjafar til menntastofnana, verði skertir verulega. Auk þess mun slík sameining lengja boðleiðir og draga úr sjálfstæði HTÍ, sem mun hafa veruleg neikvæð áhrif á möguleika stofnunarinnar til að þróast í takt við hraðar þjóðfélagslegar breytingar og tækniframfarir.

Útboð heyrnartækja

Hugmyndir um útboð heyrnartækja lýsa miklu skilningsleysi á því hvað það felur í sér að fá heyrnartæki. Til að tryggja það að heyrnarskert fólk fái heyrnartæki sem nýtist því til fulls, þarf að lágmarki að vera til staðar góð ráðgjöf, langur þrúfúttími (að minnsta kosti 2-3 mánuðir) og val um heyrnartæki af mörgum tegundum, en tegundir heyrnartækja eru afar ólíkar innbyrðis og algengt að heyrnarskertir finni ekki nothæf tæki ef úrvalið er takmarkað ákveðnar tegundir. Þar sem farin hefur verið sú leið að niðurgreiða einungis kaup heyrnartækja af ákveðnum tegundum (eins og til dæmis í Finnlandi) er það helsta umkvörtunarefni heyrnarskertra. Heyrnarhjálp er því eindregið á móti útboði heyrnartækja og telur þvert á móti að farsælast sé að tryggja heyrnarskertum aðgengi að heyrnartækjum af öllum tegundum.

Lokaorð

Hér að ofan hafa verið teknar saman mikilvægustu ástæður þess að Heyrnarhjálp getur ekki ritað undir skýrslu starfshóps um heyrnar- og talmein. Heyrnarhjálp gerir athugasemdir við ýmislegt annað í skýrslunni en er sammála sumum atriðum sem þar koma fram, til dæmis nauðsyn þess að efla fagleg gæði á sviði heyrnarmælinga og ráðgjafar með löggildingu starfsheitisins heyrnarfræðingur.

Heyrnarhjálp telur þó að ágallar skýrslunnar séu það stórir að ekki sé ráðlegt að byggja á henni við framtíðarskipulag þjónustu við heyrnarskerta og að leggja þurfi mun meiri vinnu og tíma í að undirbúa slíkar tillögur. Í þessu sambandi vill Heyrnarhjálp til dæmis benda á nýlega endurskipulagningu þjónustu við blinda og stofnun þjónustu- og þekkingarmiðstöðvar fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda sem mögulega fyrirmynd.

Reykjavík 5.12. 2017

F.h. Heyrnarhjálpur,
Hjörtur H. Jónsson, formaður
Ingólfur Már Magnússon, varaformaður

1 Önnur samtök heyrnarskertra er Félag heyrnarlausra, sem eru samtök fólks með íslenskt tákniál sem fyrsta mál.